
STICHTING OUD LIMMEN

Dien melkerij, en korenteelt, en Vlascherij kan streelen,
Zal't boomrijk LIMMEN zekerlijk in zijnen lof doen deelen;
Dat dorpjen (door de kunst dus duidlijk afgemaald,)
Is voor zijn vrijheidsmin door ALVA wreed betaald.

JAARGANG NO. 8 1994

Drukwerk: Drukkerij v/d Boogaard
Typen en redactie: Kees Droog

INHOUD	blz.
JAAROVERZICHT 1993	3
	Kees Droog
LIMMER CONTOUREN VAN OORLOG EN HEERVAARTPLICHT	5
	Kees Druyven
DE GEMEENTERAAD IN 1911	13
	Huub Kramer
MOOKES HEI	24
	Piet van der Steen
DE MATERIËLE VOORZIENINGEN TUSSEN 1900 EN 1940	36
	Kees Droog

JAAROVERZICHT 1993

Donateuravonden

Zoals gebruikelijk werden in januari, in samenwerking met de Culturele Raad, onze donateuravonden gehouden.

De Stichting "Oud Limmen" had de heer Mark van Raay bereid gevonden de aanwezigen iets te vertellen over zijn opgravingswerk in Limmen en over belangrijke vondsten daarbij. Na een kort over zicht van de geologische geschiedenis ontrolde zich voor de toehoorders een 2000-jarige bewoningsgeschiedenis van Limmen.

Onderkomen

In maart heeft de stichting een lans gebroken bij het college van B&W voor een onderkomen. Wij hoopten een bescheiden opstalletje te kunnen betrekken bij de N-H kerk en de Hortus Bulborum. Historisch kan je je geen betere plek voorstellen, maar helaas heeft dat niet zo mogen zijn. Maar we blijven vol goede moed!

Bloemendagen

Tijdens de opening van de bloemendagen werd een boekje gepresenteerd dat wij geschreven hebben in opdracht van het Mozaïekenkomitee. In 1992 bestond dit gezelschap alweer 40 jaar; alle reden om hun geschiedenis in boekvorm vast te leggen. Dat kan, want Oud Limmen werpt zich graag op zo'n taak. Toch verdraaid leuk, zo'n blik terug!

Lezing

In juni heeft onze medewerker, dhr. van der Steen, een lezing gehouden voor leden van de Limmer bedrijvengroep over de geschiedenis van Limmen. Dat is weer eens iets anders!

De Jaarmarkt

Ook dit jaar waren wij er natuurlijk weer bij. Zo was het ook dit jaar weer gezellig en onderhoudend. Voor de prijsvraag was grote belangstelling. Het onmiskenbare gezicht van Piet Groot stond garant voor vele goede antwoorden. Gelukkige winnaar werd de heer G. Tuyn, die zijn kennis van de omgeving nog verder heeft kunnen uitdiepen met van Ollefen's "Stads- en dorpsbeschrijver" uit 1796.

Open Monumenten Dag

Jaarlijks in de maand september wordt deze dag landelijk georganiseerd. Oud Limmen doet daar ook aan mee.

Evenals andere jaren hadden wij, in samenwerking met het bestuur van de N-H kerk, ons eeuwenoude kerkje aangemeld. De bezoekers konden genieten van de zeer bijzondere sfeer van voorbije eeuwen in Limmen, die op dit unieke plaatsje nog steeds aanwezig is.

Sponsoring

In 1993 mochten wij een forse schenking in ontvangst nemen van de Limmer V.V.V., die haar activiteiten staakte. Haar tegoeden werden verdeeld onder verenigingen die Limmen voor het toerisme aantrekkelijk willen houden. Oud-Limmen hoopt dat o.a. te bereiken met een Oudheidskamer en zal zeker de fakkel van de V.V.V. hoog houden.

Steenhouwerij Haker uit Alkmaar, die onze grenspaal zo prachtig heeft gerestaureerd was ons niet vergeten. Ook deze firma bedacht ons met een geldbedrag en heeft dit al enkele jaren gedaan.

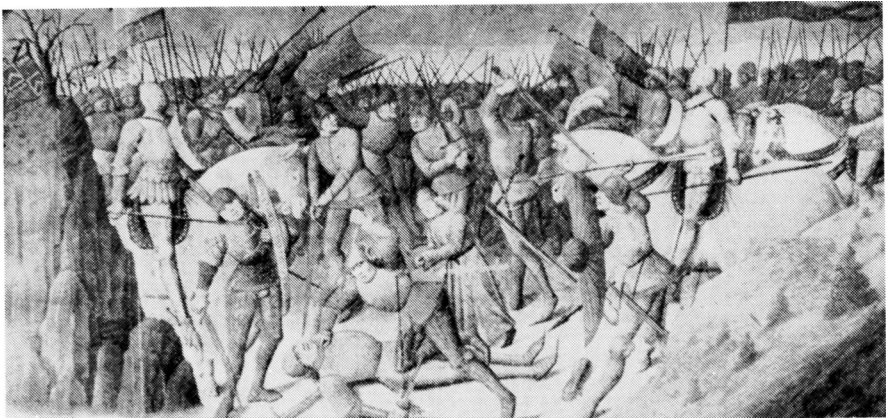
De gemeente Limmen nam van stichting Oud-Limmen een groot aantal boekjes "Historisch Overzicht Limmen 740-1990" over. Dit boekje was geschreven door de heer Brandsma ter gelegenheid van het feestjaar. De gemeente zal het boekje, samen met ander materiaal, distribueren onder nieuwe inwoners, ter kennismaking.

K. Droog

LIMMER CONTOUREN VAN OORLOG EN HEERVAARTPLICHT

“De Kennemers waren nu wel aan’t bedaren gebragt; doch de Westfriesen, die deel aan den opstand gehad hadden moesten nog bedwongen worden. De jonge Graaf of Zijne Raaden hadden zo’t schijnt niet noodig geoordeeld, eene Heirvaart tegen de Kennemers te bedrijven, omdat hunne vijandelikheden, meest en langs, buiten Holland gepleegd waren. Doch in den jaare 1272, werd er een ‘kruistogt’ tegen de Westfriesen bestemd, die door Graave Floris, heet om wraak van zijns Vaders dood te neemen, in persoon werdt bijgewoond...

Al verschillende keren had Floris V geprobeerd Westfriesland binnen te vallen om de moord (in 1256) op zijn vader, rooms koning Willem II, te wreken. Daarover schrijft Soeteboom: “Men dreef den oorlogh aen de vaste kant, in de Aekerslooter Woude, omtrent Alkmaar, tot Vroonen op de Wijde Geest, tot Schoorel, en op de velden van Oudt-dorp, ofte men wachte een stercken vorst af, om alsdan de Vriesen te benarren; maer het gingh selden wel af.”

Een ridderleger in de slag

In 1272 dan, zou het paard- en voetvolk over het drassige land tussen de meren Heer Hugowaard en Schermer gaan. Er werd besloten eerst een aantal poelen te dempen en een dijk aan te leggen. Polderjongens werden ingeschakeld onder bescherming van speerdragers en boogschutters. Plotseling werden ze door de Westfriezen aangevallen. Ze sloegen op de vlucht. De grootste strijdmacht van Floris die bij Alkmaar gelegerd was deed een tegenaanval, maar werd teruggeslagen.

Bij Heiloo kwam het opnieuw tot een gevecht. Er vielen, volgens Melis Stoke (Rijmkroniek), 800 Westfriezen en 500 Hollanders in de strijd. Later lukte het via de Zuiderzee Westfriesland te bereiken. "Floris de Vijfde nam het te water, leijdt het met Heir-koggen aen, wel beriemt om af en (naar) toe te vaeren, wel bemant en gewapent om een inval te doen.' Floris nam niet alleen wraak maar nam meteen ook Westfriesland in bezit. In 1289 werd hij door de Westfriezen als hun Heer erkend.

ROEIEN MET DE RIEMEN...

Het oorlogvoeren was bijna een dagelijkse bezigheid in de middeleeuwen, Ging het niet om ruzie met buurstaten en veroveringstochten, dan ging het wel om binnenvallende vijanden of rebellie van 't eigen volk.

In principe waren er twee onderdelen in de militaire organisatie nl. de 'lantweer' en de 'heervaart' die al van oudsher bestonden.

De landweer hield in, de verdediging van het land tegen een binnenvallende vijand. Als de graaf zelf al niet met een leger ter plekke was, dan kwam de verdediging ten laste aan "allen onsen goeden luden: riddersen, knapen, poorteren, welgeborenen luden, papen, clercken ende die huusluden ghemeenlic, die dat lant toebehoort." Aan iedereen dus. De heervaart, binnenslands of buitengaans, diende in geval van bv. een vergeldingsoorlog. Het was een verplichte dienst t.b.v. de landsheer. Als de graaf heervaart gebod dan moesten weerbare mannen van tussen de 20 en 60 jaar ten strijde trekken. Oorspronkelijk per boot. Dat lag in het waterrijke Holland, Kennemerland en Westfriesland het meest voor de hand. Floris zijn vader, Willem II, dankte er de naam 'kikkerkoning' aan.

Het dienen op de 'cogge', een roeiboot, gold zowel de 'welgeborenen' (edelen) als de 'huislieden', die welgesteld of grondeigenaar konden zijn. De baljuw liet de oproep voor een buitengaanse heervaart 14 dagen tevoren in de kerken van de dorpen afkondigen door boden of schriftelijk. Welgeborenen werden apart opgeroepen. Bij een onmiddellijke verdedigingsoorlog werd de bevolking gewaarschuwd door het luiden van de kerkklokken, terwijl er ondertussen een grafelijke ambtenaar met een klein groepje langs de dorpen trok "om't folc te kiezen." De selectie van mannen voor de heervaart werd gedaan door de schout of de ambachtsheer van 't dorp. Het aantal hing af van de omvang en rijkdom van het dorp.

Dit werd genoteerd in de zgn. 'riemtalenlijsten'. Het aantal 'riemen' betekende "also veel mannen als daer toe behooren, na den Riemtale." Naast de betekenis 'roeiriem' was de 'riem' ook een rekenwaarde zowel in geld (o.a. oorlogsbelasting: riemgeld) als in mankracht. Bij volle heervaart stond één riem gelijk aan één man. Maar soms was er ook sprake van 'dubbele' heervaart waarbij 1,5 man per riem werd verlangd (ofwel: bij elke 2 man werd nog een 3 man extra opgeroepen). En er waren zelfs drievoudige heervaarten van 2 man per riem (ofwel: bij elke 2 man nog een 3de en 4de extra) en viervoudige van 2,5 man per riem (ofwel: nog een 5de man extra).

Het aanzien van het oorlogvoeren veranderde toen landbouw zich naast handel en visserij begon te ontwikkelen; de bevolking streed vaker te land. Toch bleef men oproepen via de riemtalen. Met de ruiterdienst die belangrijker werd, steeg ook het aandeel van de welgeborenen. Ze moesten te paard verschijnen in harnas en met de lans, het hoofdwapen van de 'vrije' man. Overigens kregen de welgeborenen voor iedere dag dat zij in dienst waren een vergoeding.

Zilvergeld: 4.1 Groot, geslagen door Albrecht (1401)

4.2 Leeuw, geslagen door Willem VI (1411)

4.3 Tuin, geslagen door Jan van Beieren (1422)

4.4 Kromstaart, geslagen door Philips van Bourgondië (vanaf 1429)

De huislieden daarentegen moesten in beginsel voor hun eigen onderhoud zorgen, d.w.z. dat de voedselvoorziening door het dorp waar men vandaan kwam werd verzorgd. Oorlogen buiten het eigen grondgebied kwamen voor rekening van de graaf.

In 1352 werd bepaald dat wie 100 Hollands ponden aan vermogen bezat, (100 lb. Holl. = ± f 100,-. De koerswaarde van de verschillende munten schommelde nogal eens door een mindere goud- of zilveragehalte. De bedragen zijn om en nabij.) moest hebben “vol harnask”, maliënkolder, scheenplaten en helm. Hij die 50 lb. Holl. (± f 50,-) “toe ghegoet is, die sal hebben spondier (helm), wapen scoen, staf (knuppel), knijf (dolk) ende daertoe behoort.” Bovendien was iedereen, huislieden inclusief, verplicht het benodigde wapentuig gereed te hebben liggen, en beschadigde of ontbrekende spullen in goede staat te brengen.

LIMMEN EN DE RIEMTALLEN

Uit een lijst over 1352/1356 blijkt dat Limmen op 32 riemen stond, “en mannen na(ar) den riem-tallen, om te dienen in Heervaarden, en op de heir-koggen, ofte Oorelogs-schepen.” Uitgaande van een opsomming door Soeteboom in zijn ‘Saan-lants Arcadia’ vermeld, zullen de drie dorpen Akersloot, Limmen en Uitgeest met elkaar worden vergeleken.

Lijst 1352/56:

Akersloot	32 riemen (of mannen)
Limmen	32
Uitgeest	22

Tussen 1356 en 1397 heeft er een verandering plaatsgevonden (Soeteboom): “Ick heb van eenige Kennemer Dorpen dit Registerken, en is van inhoudt:

Ackersloot	1e hoofd-Dorp	32 riemen
Limmen	2e	21
Uitgeest	3e	32

In 1397 en daarna, volgden er weer veranderingen (Soeteboom):

“Daerna, wanneer de kleijne Vriesen (Westfriezen) gheheel bedwongen, en aen het lichaem van Hollandt gehecht waren, hadt men in desen hoeck soo veel kosten niet (meer) van nooden, en is onder Hartogh Aalbrecht bijnae een al-gemeene verminderinge gheschiedt, als volgt:

Ackersloot	16 riemen	(1399)
Limmen	10 „	(1397)
Uitgeest	16 „	(1399)

En vlak daarna werd er nog eens “gelicht met een zeker aantal rieme”:

Akersloot	8 riemen	(1399)
Limmen	5 „	(1400)
Uitgeest	8 „	(1400)

Opmerkelijk is dat in en vòôr 1352, in de riehtalenlijsten van de dorpen in Kennemerland en Kennemergevolg, het aantal riemen van 32 veel voorkomt. De ‘heerkogge’, het oorlogsschip, had kennelijk een bepaalde grootte.

Uit onderzoek is komen vast te staan dat de grootte van een schip kon verschillen; men vond er met een capaciteit van 20, 25 en 31 nan. Regel was dat een dorp van voldoende grootte een ‘eigen’ schip te onderhouden (te bemannen) had. Kleinere dorpen werden met een paar andere dorpen ‘geriend’ tot één koggeschip. Limmen werd na 1356 van een 30 (31) koppige heerkogge ‘gelicht’ naar een 21 (20) koppig koggeschip. Die ene man extra is blijkbaar een stuurman.

Het zegel van hertog Albrecht

AFKOPEN OF SPITTEN

De oorzaak van de grote vermindering van het aantal riemen in Limmen tussen 1356 en 1397 is onduidelijk. De vermindering in en na 1397 door graaf Albrecht stond in verband met verarming van het dorp: “alsoo de plaats zeer aen mensen als in rijkdom hadde afgenomen.” Vele dorpelingen waren uit armoede naar de steden getrokken en waren daar ‘poorters’ (burgers) van de stad geworden. De last van de verplichtingen drukte nu echter onevenredig zwaar op de achterblijvende dorpelingen. De verlaging van het riemenaantal ging trouwens ook weer niet voor niets. Er moest een behoorlijke vergoeding worden betaald, die verschilde van dorp tot dorp en beliep een fors bedrag, doorgaans zo’n 2 pond ‘groten’ per riem (\pm f 12,-).

Overigens begon het er in de tijd van Albrecht naar uit te zien dat hij er geen prijs meer op stelde huislieden op te roepen. De mobilisatie verliep altijd traag en omslachtig en ze leverde een mannenmateriaal van geringe gevechtswaarde op. Gevechtstroepen bestonden meer en meer uit huursoldaten. De huislieden riep hij enkel nog op voor graafwerk, vervoer ed. diensten.

Ook werd de mogelijkheid geboden de verplichting om ten strijde te trekken af te kopen. Daar werd door de graaf soms ook om gevraagd (riemgeld of heervaartgeld).

De afkoopsom bedroeg 4 groten (= 10 cent) per dag per man. Zo verzocht Albrecht in 1401 de baljuw van Kennemerland de dorpen te bewegen van elke riem 2 man (drievoudige heervaart) naar Stavoren te zenden (oorlog tegen de Friezen), of vijf groten (= 12,5 cent) per dag te betalen voor elke man. De afkoopsom kon echter ten alle tijden weer vervangen worden door het verrichten van werkelijke krijgsdienst. Zoals in de vele Friese en Arkelse oorlogen moest de graaf er toch regelmatig gebruik van maken. Het waren meestal belegeringsoorlogen waar heel wat schanswerk voor nodig was en daarom werd heervaart voor gravers geboden “mit scuppen ende mit spaden.” Veel huislieden hadden daar geen zin in en waren “onwillich te graven ofte arbeyden”. De grafelijkheid besloot dan maar gravers te huren en voor hun loon het dorp 10 groten (25 cent) per man per dag in rekening te brengen. Deze maatregel leidde in Kennemerland tot de opstand van 1426. Het ging om de belegering van Schoonhoven dat door de Hoekse partij van Jacoba van Beieren ingenomen was. Haar tegenstrever van de Kabeljauwse partij, Philips de Goede, eiste in april 1426 gravers en bovendien een viervoudige heervaart.

De Kennemers die ook aanwezig waren wilden wel vechten maar weigerden “als sy sculdich waren te doen, te delven ende te graven.” en zij waren ook niet van plan de loonkosten van de gehuurde schanswerkers te betalen. Zij vreesden echter dat hun dwarsheid gevolgen zou hebben en zochten steun bij Jacoba die hen prompt een handvest schonk waarin o.a. stond dat zij van hââr niet hoefden te spitten. Door een Kabeljauwse edelman werd bevolen het geld van de onwillige dorpsbewoners te vorderen. De Kennemerdorpen, w.o. “Heyloe, Oesdoem, Lymmen, Backum, Akersloot, Uitgeest en Kastricum” pikten dat niet. Hun bewoners trokken op naar Haarlem om die te belegeren, maar de opstand werd bloedig neergeslagen door de Bourgondische troepen van hertog Philips de Goede. De boeren werden gevonnist. Zij mochten voortaan niet meer “dragen, hebben, noch binnen horen husen houden enige wapene, harnas, off weere: dats te weeten; zweerden, dagghen, bijlen, hamers, pieken, staven, noch bussen”, met uitzondering van “slechte broit messen sonder punte.” Ook verloren de deelnemers hun privileges en moesten binnen zes maanden een forse boete betalen. Deze bracht de graaf 1 50.000 kronen (± f 180.000,-) in ‘t laetje.

Akersloot moest betalen	8000 kronen	(± f 9600,-)
Limmen	3500 „	(± f 4200,-)
Uitgeest	8000 „	(± f 9600,-)

Bovendien werd o.a. Kennemerland verplicht voortaan jaarlijks een haardstedegeld (een belasting op de huizen) te betalen “dat tot eenre ewigher gedenckenisse aan het neerslaan van de Kennemer op stand. Voor elke “hairtstede dair men vier (vuur) ende licht inne hout” moest ieder jaar vier groten (10 cent) op Nieuwjaarsdag in de “prochiekerke” aan de rentmeester of “sinen gewairden Clerk of Bode” betaald worden.

1426:

Akersloot, aantal betalende huizen	154,	Niet betalende	11.
	Bedrag	308 kromstaarten	(± f 15,40)
Limmen, „	„	77 „ „	5.
	Bedrag	154 kromstaarten	(± f 7,70)
Uitgeest, „	„	136 „ „	-.
	Bedrag	272 kromstaarten	(± f 13,60)

In 1456 werd het haardstedegeld door de dorpen afgekocht.

De heervvaart werd direct na de opstand, in 1428 afgeschaft. De graaf was voorzigtiger geworden. Hij had gezien hoe een rebellie uit kon pakken als zijn onderzaten thuis een complete wapenrusting in de kast hadden staan. Daarom vond hij dat het afgekondigde verbod op wapenbezit maar moest blijven.

De oude heervvaartplicht was verdwenen en enkel leenmannen en burgers uit de steden werden soms nog ter oorlog geroepen. De militaire Organisatie bestond steeds meer uit beroepssoldeniers.

Ook de heervvaartgelden verdwenen in 1428. Ter compensatie werd een tienjarige 'bede' ingesteld van 50.000 schilden (± f 50.000,-) s'jaars.

HET OORLOGSBEDRIJF

De tegenzin van de landlieden die opgeroepen werden voor de krijgsveld was begrijpelijk; ze moesten vaak maanden werkloos wachten in een belegeringsoorlog, terwijl ze thuis nog zoveel werk hadden te doen. Ook waren er vaak moeilijkheden met de voedselvoorziening die tot desertie leidde.

Oorlog kostte de nodige penninkjes en de graaf had er niet altijd genoeg van. Zijn leger bestond net zo lang als hij kon betalen, En er waren nogal wat kostbare oorlogen. De 14de eeuw telde er vijf w.o. de Vlaamse, de Utrechtse en de Friese oorlogen. Daarnaast nog een grote binnenlandse krijg, van 1349 tot 1354. Albrecht (1389 - 1404) kon geen jaar rustig op z'n stoel blijven zitten vanwege allerhande opstandjes.

Oorlogen tegen de Friezen besloegen een periode van 25 jaar en het resultaat was pover; alleen Stavoren wist men te behouden, Maar dat vergde wél steeds een groot garnizoen aan manschappen en veel heervvaartdiensten. De tochten tegen Jan van Arkel besloegen de hele regeringsperiode van Willem VI (1404- 1417). Direct daarop ontbrandde de strijd tussen Jan en Jacoba van Beieren om het bezit van het graafschap (1417 tot 1430).

Dat er veel geld uitgegeven werd blijkt uit de oorlog van 1402 tegen Jan van Arkel die 3200 pond groten (lb.gr., ± f 19.200,-) kostte. En dat alleen aan levensmiddelen voor 't leger. De bouw van bolwerken kostte nog eens 100 lb.gr. (± f 600,-). Een Friese tocht (1396) kostte 3000 lb.gr. (± f 18.000,-). Albrecht had daarvoor o.a. 200 Engelse boogschutters gehuurd, 500 Franse lansiers en een contingent Henegouwse ridders.

In 1344 kocht de graaf levensmiddelen in “alse visch, terwe (tarwe), bucking (bokking), palding (paling), scouderen (voorschenkel), hammen ende beisten jeghens den oerloghe up die Vriesen.”

De levering van “scelvisch” geschiedde door diverse personen uit “Wike op die Zee” (Wijk aan Zee) en de vis werd gebracht naar “Alkemaer” om daar voorlopig in een kelder opgeslagen te worden, Er werden door zeven personen ±510 stuks schelvis geleverd, en door één persoon 6 tonnen waarin de “vische ghesouten is”.

Zes personen leverden “41,5 achtendeel terwe” (1494 liter), die gemalen werd want men leverde ook lakens om zakken van te maken en 8 tonnen “daer dat meil in ghedaen wart.”

Dan zijn er 15 man uit Haarlem en Alkmaar die de graaf bokking verkopen. “45,5 last buckinx (één last= 5000 stuks) ende 1,5 meyse (één meyse= 500 stuks in stro verpakte bokking).”

45 tonnen paling, dol aal en kijnf aal werden in Alkmaar gekocht. O.a. Magher Heynen leverde 5 tonnen “geshesouten dol ails.”

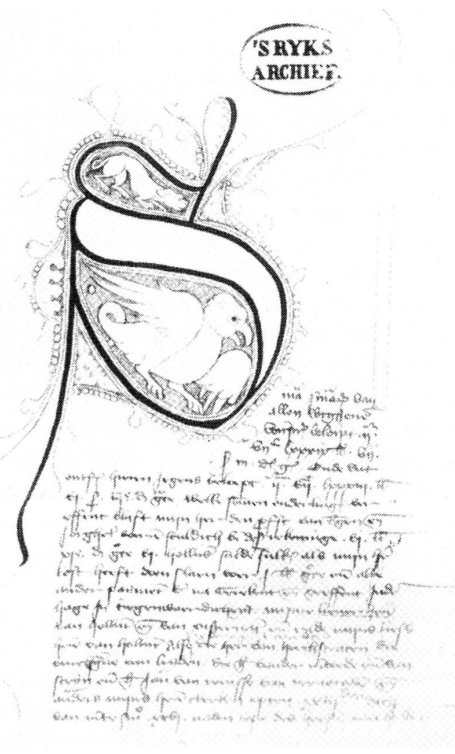
“77 scouderen ende 15 hammen” werden in Friesland (!) gekocht.

Te Hoorn op vrijdag voor “palmen” zijn er “97 rinderen, so ossen so coeyen” gekocht; in Arnhem 53 ossen en in Alkmaar 27 ossen en koeien.

Alles telde mee in de onkostenberekening zoals het halen en brengen van de beesten per schip, de loonkosten, het verwaren (toezicht houden op) van het vee en “hie (de man die) dat vie (vee) in de weide brochte.”

Ook de opgelopen schade van land dat gehuurd was werd vergoed zoals de hooikosten “bie Potter Jan om 5 vadem (= 9m Hois, dat die 27 rinder ghegheten hebben.”

Kees Druyven

Eerste blad van de rekening van de tocht naar Friesland

DE GEMEENTERAAD IN 1911

In de vorige aflevering van het jaarboekje van de Stichting Oud Limmen heb ik het een en ander verteld over het jaar 1910 met de verwickelingen in dat jaar in de gemeenteraad. Het ligt dus voor de hand dat ik nu dus verder ga met het jaar 1911.

Nu moet U vooral niet denken dat het mijn bedoeling is om op deze wijze eindeloos door te gaan, want dan zou ik nog 80 jaar nodig hebben om tot de jaren 90 te komen, en dat is mij zeer waarschijnlijk niet gegeven. Ik zal pogen wat sneller door de diverse verslagen heen te komen en alleen die voorvallen te belichten die de moeite van het vermelden waard zijn.

Al lezende in die oude verslagen kom je tot de ontdekking dat er vaak agendapunten in de raadsvergaderingen waren die enig vergelijk vertonen met de feiten van nu, en dat is op zich al boeiend genoeg om dat wat uit te diepen.

Dat vergelijk heeft vooral te maken met de Organisatie en ook het financieel gedeelte. Het was alleen eenvoudiger, de bevolking was over het algemeen arm en had niet veel wensen, of eisen zo U wilt, en zag erg op tegen de gezagsdragers.

Helaas zijn veel van de oude raadsverslagen verloren gegaan, en kan ik niet anders doen dan stapsgewijs met enkele grote sprongen melding maken van voorvallen uit die tijd.

DE TIJD STOND EVEN STIL

In 1911 bestond het gemeentebestuur uit S.G.L.F. baron van Fridagh de Burgemeester, Wethouder N. de Jong tevens locoburgemeester, Wethouder P. Kuys; de overige raadsleden waren C. Pepping, C. Vis, T. Valkering, J. Kleef en W. Kooy. Er was dus nog geen verandering gekomen in de samenstelling van de raad en verkiezingen waren er nog niet gehouden.

In januari van het jaar 1911 had de klok van de gemeentetoren het begeven, en aangezien niet veel mensen over een eigen klok beschikten was dat toch verdraaid lastig dus er moest iets aan worden gedaan. De gemeentetoren is de toren van de Nederlands Hervormde Kerk, en die toren is eigendom van de gemeente Limmen die dus ook voor het onderhoud moet zorgen.

Omdat de klok onderdeel is van de toren moest die dus worden gerepareerd of vervangen, en dat laatste wilde het College van Burgemeester en Wethouders laten doen. Daarvoor hadden zij de goedkeuring van de raad nodig, en die lag dwars.

De reparatie kostte volgens opgave van de klokkenmaker 550 gulden en dat was in die tijd heel veel geld. Veel te veel volgens de Heren Pepping en Vis en wethouder de Jong sprak zijn diepe leedwezen uit over zulke hoge kosten, maar leedwezen of geen leedwezen, de heren Pepping en Vis bleven van mening dat er meer prijsopgaven moesten komen en er moest ook garantie worden gegeven op de reparatie.

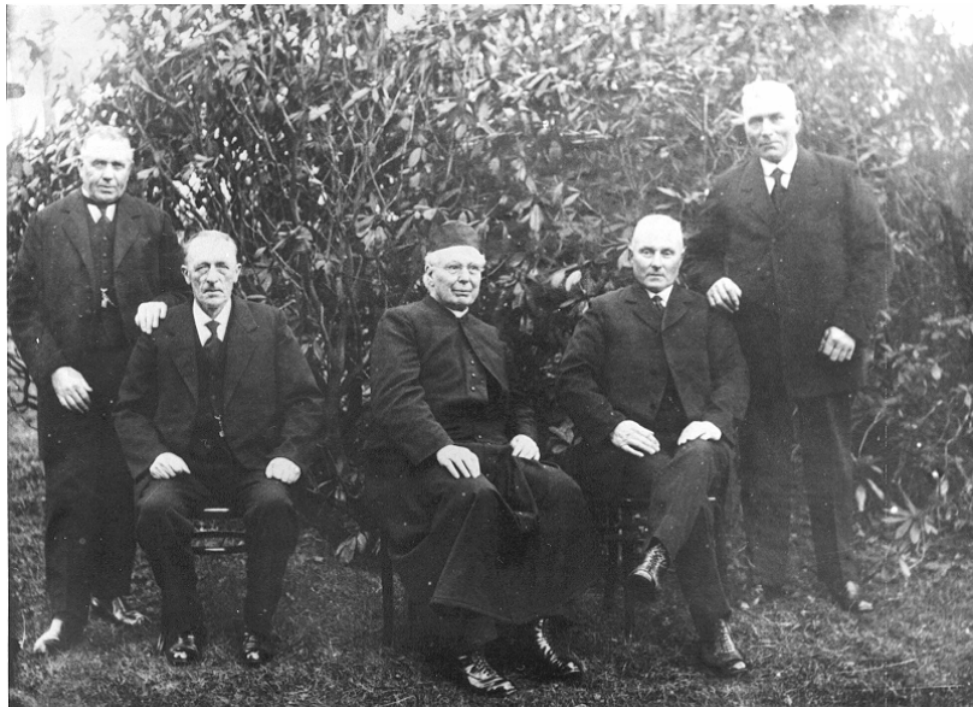
De Burgemeester was het gekissebis zat en hield een hele verhandeling over kosten en rente plus afschrijving en dat een oude klok nou eenmaal niet nieuw te maken was en ze er toch het verstandigst aan zouden doen om een nieuwe klok te kopen. De raad hield voet bij stuk en de burgemeester haalde bakzijl. De klok is later gerepareerd met 8 jaar garantie voor een bedrag van 175 gulden door ene C. Dekker uit Egmond.

Om dan toch maar bij de kerken te blijven, bijna allen en zeker de ouderen onder ons hebben wel eens de naam gehoord van Pastoor Peeperkorn. Deze man werd door de katholieke inwoners van Limmen geducht om zijn aristocratische houding, zijn strenge leer en zijn ouderwetse ideeën, kortom men was gewoon bang van de man.

De katholieke raadsleden die trouw elke week in de kerk kwamen zullen door hem ook wel goed in de gaten zijn gehouden en misschien ook wel verantwoording hebben moeten afleggen over de politieke besluiten in de gemeenteraad. Kerk en staat waren ook zeker niet gescheiden van elkaar. Pastoor Peeperkorn kreeg naar het bleek bij het betreden van de pastorie bij hevige regenval natte voeten door het ontbreken van een deugdelijke zinkput voor de deur van de pastorie. Hij vroeg en kreeg toestemming van het kerkbestuur om er bij de gemeente op aan te dringen daarvoor zorg te dragen. De kosten zouden gezamenlijk worden gedragen, dus de helft voor de kerk en de andere helft voor rekening van de gemeente. Niemand in de raad protesteerde tegen het voorstel van het college om die zinkput aan te laten leggen, de kosten bedroegen elk f 26,25. De zinkput ligt er overigens nog.

EEN GENEESHEER IN LIMMEN

Wij denken wel eens dat de gezondheidszorg in Limmen al heel lang bestaat, en vooral dat de kwaliteit al heel lang goed is, maar niets is minder waar. In 1912 had Limmen alleen de beschikking over een vroedvrouw die zich bezig hield met de geboorten van kinderen, en verder eenvoudige geneeskundige hulp verrichtte.

*Pastoor Peeperkorn omgeven door het kerkbestuur:
vlnr. Jan Al, Kees Koot, Jan Schoon en Huub de Winter*

Voor ernstiger gevallen werd de hulp ingeroepen van doktoren uit Castricum of Heiloo.

Nu deed het probleem zich voor dat de vroedvrouw in verband met haar leeftijd ontslag had aangevraagd en er dus een oplossing moest komen. Het college wilde een andere vroedvrouw aanstellen voor een jaarsalaris tussen de 300 en 400 gulden.

Maar de gemeenteraad onder aanvoering van de Heer Vis vonden dat maar niks, want zeiden ze: het is de hoogste tijd dat er in het snel groeiende dorp eindelijk weer een echte dokter komt.

(Vanaf ongeveer 1830 was in Limmen wel een chirurgijn werkzaam geweest.)

Maar dat leverde weer een ander probleem op, want het salaris van een dokter was aanmerkelijk hoger dan dat van een vroedvrouw, en bedroeg ongeveer 1000 gulden per jaar. Dat salaris moest in die tijd volledig worden betaald door de gemeente, en als U rekent dat de gemeentebegroting toen bestond uit ruim 15000 gulden zult U zich ook voor kunnen stellen dat een salaris van 1000 gulden een forse aanslag betekende op het gemeentelijke huishoudboekje.

Het voorstel van het college om een vroedvrouw aan te stellen haalde het bij lange na niet, en het college werd zodoende gedwongen het voorstel van de Heer Vis, met steun van de overige raadsleden, uit te voeren en uit te zien naar een geneesheer voor de gemeente Limmen.

Nu was het in die tijd gebruikelijk dat een gemeente voor dit soort dingen aan de Diaconie om financiële steun vroeg. Maar of de Diaconie nou geen geld had of een grotere scheiding tussen kerk en staat nastreefde is niet duidelijk; in ieder geval was het zo dat de Diaconie niet bereid was jaarlijks geld te geven voor een geneesheer, waardoor de gemeente voor de hele 1000 gulden salaris opdraaide. Het college moest van de raad een advertentie plaatsen om zodoen de een dokter aan te kunnen stellen. De eerste oproep leverde drie kandidaten op die, nadat ze de voorwaarden en het salaris hoorden meteen afhaakten. Een tweede oproep middels een advertentie leverde twee kandidaten op, waarvan er een bereid bleek te zijn om op de voorwaarden in te gaan, en ook het salaris aanvaardbaar vond. Die kandidaat was de Heer H.L.W. van Beuningen van Helstingen, arts te Castricum. De gemeenteraad besloot in de raadsvergadering van 16 maart 1911 tot aanstelling van bovengenoemde dokter, en wel met eenparige stemmen.

Nu nog iets over de voorwaarden waarop een dokter in die tijd moest ingaan om aan een baan te komen. Het salaris was met inbegrip van de huur van een door de gemeente ter beschikking gestelde woning waarvoor 200 gulden werd berekend, zodat een bedrag over bleef van 800 gulden uit te betalen in 12 maandelijkse termijnen. In artikel 4 van DE INSTRUCTIE voor den GEMEENTEGENEESHEER te LIMMEN staat geschreven: "De Gemeente-Geneesheer is belast met de genees- en heelkundige praktijk van on- of minvermogende ingezetenen, voor zooverre deze daartoe volgens oordeel van het Burgerlijk Ambestuur in aanmerking komen,

hetgeen zal blijken uit een schriftelijk, door den Voorzitter van het Bestuur ondertekend Consent, en zulks tot een maximum van 25 gezinnen per jaar; hij levert daarbij kosteloos de benodigde medicijnen en verbandmiddelen. Verlangt het Burgerlijk Armbestuur kosteloze hulp voor meer dan 25 gezinnen, dan vergoedt het den Geneesheer per bezoek 1 gulden en per consult 0,75 gulden, terwijl de geneesmiddelen enz. volgens het gebruikelijke 'Armentarief' worden verrekend."

Per jaar moest hij ook 10 gratis bevallingen doen bij de on- of minvermogenden, en bij meer bevallingen moest de gemeente per bevalling 7,50 gulden uit de gemeentekas betalen. Hij moest toezicht houden op de gemeenteschool ingeval een kind een besmettelijke ziekte had en daardoor de school niet kon bezoeken. Ook moest hij toezicht houden op de gezondheidstoestand der gemeenteambtenaren en onderwijzend personeel, het verrichten van doodschouw, enz. enz.

Eigenlijk zat zo'n man tot over zijn oren in het werk en verplichtingen. Bij vervanging van de geneesheer in verband met verlof of vrije dagen moest de gemeente aan de vervanger 1,25 gulden per dag betalen. Bij meer dan 14 dagen verlof moest hij die kosten zelf betalen. Het voert te ver om alle regels en verplichtingen die men toendertijd (ook al) wist te bedenken hier te vermelden, omdat het dan te taaie kost gaat worden, maar dat het voor een dokter in die tijd niet eenvoudig was is wel zeker.

Voor de mensen in een dorp als Limmen zal het zeker niet beter zijn geweest, want het was een tijd van veel armoede en hard werken, als dat er al was, en al die regels moeten we dan ook zien tegen het licht van die tijd, enkele jaren voor het uitbreken van de eerste wereldoorlog.

HET GENOT VAN EEN AUTO

Het betalen van wegenbelasting is zeker niet iets van de laatste jaren. In 1911 moesten bezitters van vrachtwagens aan de gemeente al per jaar een zeker bedrag betalen voor het gebruik en onderhoud van de wegen. Een niet met name genoemde vrachtwagenbezitter had daar de grootste moeite mee en weigerde dat bedrag te betalen, omdat hij vond dat een vrachtwagen met een gewicht van 750 kilogram en een wielbreedte van 8 cm toch eigenlijk hetzelfde was als een wagen met paard. Voor een wagen met paard hoefde men niets te betalen en voor een vrachtwagen wel, dat was toch erg onbillijk.

Hij had een schriftelijke klacht ingediend bij de gemeenteraad, en die behandelde deze klacht in een openbare raadsvergadering. Ofschoon enkele raadsleden wel begrip hadden voor de argumenten van de man werd zijn bezwaar verworpen en moest hij toch maar gaan betalen. Want tenslotte had een vrachtwagen een motor en een paardewagen niet, en die motor had een groot gewicht en daarom moest de belasting worden betaald voor het onderhoud van de wegen.

MET DE MUZIEK MEE

Subsidiëring is ook niet een vinding van de laatste jaren. Het harmoniekorps - Semper Crescendo - werd in de raadsvergadering van 24 mei 1911 door het college en de raad in ruime bewoordingen geprezen om hun muzikaal talent. Want laten we goed beseffen dat er in die tijd echt niet veel vermaak was, er was geen radio of televisie, en een schouwburg was er alleen in grote steden, dus als het harmoniekorps eens optrad in het dorp bij een of ander feest dan liep wel het hele dorp uit om hier uitgebreid van te genieten. Dit harmoniekorps draaide op de goedgeefsheid van de bevolking, waarschijnlijk op een contributie van haar leden, en op een subsidie van de gemeente Limmen. Die subsidie bedroeg 10 hele guldens per jaar, en heel begrijpelijk was er niet één raadslid die met dit bedrag moeite had, integendeel, de raad was unaniem van mening dat dit korps alleszins recht had op een goede financiële ondersteuning door de gemeente.

ARMENZORG

Het Armbestuur is al heel lang geleden in het leven geroepen om de armen in het dorp enige financiële steun te geven ingeval ze daar behoefte aan hadden.

Als je arm was probeerde je dat zo lang mogelijk te verzwijgen en in ieder geval niet te laten blijken aan de burens of andere inwoners van het dorp. Er waren natuurlijk arme mensen in het dorp, en die armen waren veelal bekend bij de kerkbesturen en het gemeentebestuur. In de kerken werden er collectes gehouden waarvan een deel bestemd was voor de behoeftige in de samenleving. Voor de verdeling van het opgehaalde geld was een Armbestuur opgericht die verantwoording moest afleggen aan de gemeenteraad, want ook de gemeente moest een deel betalen van het totaal uit te betalen bedrag aan de armen.

Eigenlijk was het Armbestuur een voorloper van de hedendaagse sociale wetgeving. Nu zorgt het rijk en de gemeente voor een zeker inkomen voor de armen, maar toen was men afhankelijk van de goedgeefsheid van de mede inwoners.

Een van de bestuurders van het Armbestuur was het gemeenteraadslid de Heer Kooy. Toen op 24 mei 1911 de boekhouding van het Armbestuur in de gemeenteraad ter sprake kwam, en de Heer Kooy de zaal verliet, om te voorkomen dat hij eventuele opmerkingen van andere raadsleden zou horen en hierover wellicht boos zou kunnen worden, kwamen de cijfers over het afgelopen jaar boven tafel. Ontvangsten totaal f 7251,19, uitgaven totaal f 3183,20. Er was dus een batig saldo van f 4067,99 ofwel dat had men overgehouden in het afgelopen jaar.

De boekhouding werd in orde bevonden, en de Heer Kooy kwam de zaal weer binnen. Het Armbestuur was zelf dus niet bepaald arm.

DE GRENSPAAL

Bij de viering van het 1250-jarig bestaan van Limmen heeft het organiserend comité de grenspaal tegenover Motel Heiloo op laten knappen en repareren bij een steenhouwer in Alkmaar.

Diezelfde grenspaal is bij gemeentéraadsbesluit van 24 mei 1911 gekocht. Het gemeentebestuur wilde aan alle binnenkomende wegen van Limmen een grenspaal laten plaatsen, maar zag nogal tegen de kosten op. Een lange paal kostte f 10,25, en een korte 5 gulden. Die paal tegenover het Motel is een lange en heeft dus f 10,25 gekost.

De gemeente heeft contact opgenomen met de gemeentebesturen van Akersloot, Heiloo, Uitgeest en Castricum om een deel van de kosten voor hun rekening te nemen. De gemeenten hebben keurig hun deel daaraan betaald, behalve Castricum, die liet niets meer van zich horen.

GEMEENSCHAPPELIJKE REGELINGEN

Gemeenschappelijke regelingen, zoals vuilverbranding en ambulancevervoer zijn regelingen van de laatste 20 jaar. Maar vroeger bestonden dit soort regelingen ook al, zij het op kleinere schaal, en werden regelingen bedacht door soms niet meer dan twee gemeenten gezamenlijk. Als er zich plotseling gevallen voordeden die een gemeente niet alleen aankon, werd een gemeenschappelijke regeling bedacht.

Dat was ook het geval in het jaar 1911, toen een van de kinderen van postbode Vermeulen naar de Burgerschool wilde in Alkmaar. Dat kostte natuurlijk veel geld, en net als vele anderen had Vermeulen dat niet. Hij had daarom een schriftelijk verzoek aan de gemeente gestuurd (hij was tenslotte toch postbode) om een regeling te treffen met de gemeente Alkmaar.

Dit leverde in de gemeenteraad een discussie op die wij niet zouden begrijpen in deze tijd. Nu kan een kind ongehinderd elke vorm van onderwijs volgen zonder dat daarbij de gemeente wordt ingeschakeld, behalve als de gemeente een en ander moet betalen. Toen moest de gemeente gewoon alles betalen in dit soort gevallen.

De gemeenteraad had het er maar moeilijk mee, want stel je voor dat er teveel van dit soort kinderen zouden zijn, dan zou de gemeente in korte tijd financieel in de problemen komen. De Burgemeester stelde uiteindelijk voor om met het gemeentebestuur van Alkmaar te gaan praten om zodoende het kind op de Burgerschool te krijgen, maar de rekening zou toch zoveel mogelijk op de ouders worden verhaald.

Uit latere notulen bleek dat een gemeenschappelijke regeling met Alkmaar de enige oplossing was, waardoor er gewoon meer kinderen het onderwijs in Alkmaar konden volgen, maar een deel van de kosten moest wel door de ouders worden betaald.

SALARISSEN VAN ONDERWIJZERS EN GEMEENTEPERSONEEL.

De salarissen waren in die tijd niet om over naar huis te schrijven voor veel mensen. Ook de ambtenaren en onderwijzers klaagden steen en been en wilden toch wel eens enige verbetering zien in hun financiën. Hierover hadden ze gezamenlijk een brief geschreven aan het gemeentebestuur met het vriendelijke verzoek hier toch eens over na te denken.

Nou dat hadden ze gedaan, en het verzoek werd afgewezen.

U moet zich voorstellen dat ene Arie Mooy die kruidenier was, blijkbaar ook geen vetpot, had gesolliciteerd naar de functie van hulpteleggraafkantorhouder. Die baan hield in dat hij bij nacht en ontij eventuele telegrammen moest rondbrengen in het dorp ingeval de teleggraafkantorhouder door omstandigheden niet kon, of niet aanwezig was.

Hij werd aangesteld, maar zag er op hetzelfde moment maar vanaf omdat het loon voor dat werk 40 gulden per jaar was, en dat vond hij toch wel erg weinig.

Een schoonmaakster van de Openbare Lagere School vroeg ook om opslag en kreeg dit ook, zij ging van 13 cent per uur omhoog naar 16 cent. Als het goeie mens 10 uur per week werkte en dat het hele jaar door had ze aan het einde van het jaar wel 80 gulden verdiend. Het onderwijzend personeel vroeg een verhoging en kreeg die dus niet, maar ze verdienden al wel tussen de 600 en 900 gulden, en vergeleken met andere beroepen hadden ze misschien niet eens zo'n slecht salaris, maar het is niet aan mij hier een oordeel over uit te spreken.

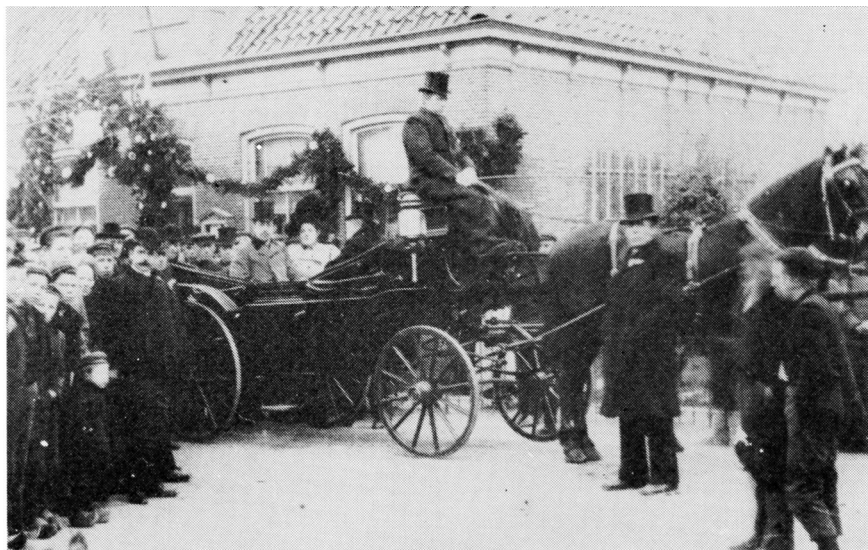
AFSCHIED VAN BURGEMEESTER S.G.L.F. BARON VAN FRIDAGH.

Op 24 april 1912 nam de Burgemeester afscheid van het dorp Limmen, een bewogen moment in het anders zo rustige Limmen. Deze burgemeester heeft in de jaren dat hij in Limmen eerste burger was nogal eens van zich doen spreken. Zeer bekend was hij geworden door zijn poging de Limmer kermis af te schaffen, zijn bijdrage aan de bouw van het gemeentehuis van 1500 gulden, zijn strijd om meer wegen te verharderen, en ook zijn redelijk sociale houding ten opzichte van de minderbedeelden. In zijn afscheidstoespraak tot de raad noemde hij ook zijn verloren strijd op met betrekking tot kermisafschaffing.

Wethouder Kuys noemde in zijn dankwoord de burgemeester een groot man met een helder inzicht en een harde werker.

De vrouw van burgemeester van Fridagh werd natuurlijk ook in de toespraak betrokken vanwege haar inzet en hulp voor de armen en de zieken. En, volgens de Heer Kuys, heel het dorp hield van hen, misschien met uitzondering van enkelen.

Burgemeester S.G.L.F. baron van Fridagh werd benoemd tot Burgemeester van Spaarndam. Naar ik heb gehoord is hij daarna Burgemeester van Schoorl geworden, en is in de jaren 50 in Alkmaar in het bejaardenhuis Westerlicht overleden.

Burgemeester van Fridagh voor het oude gemeentehuis hier nog tijdens zijn intocht in Limmen

Op 9 juli 1912 is tot Burgemeester van Limmen benoemd, J.J. van Nieuwenhuysen. Bij velen van ons nog bekend om zijn innemende manier van omgaan met de mensen, in de tweede plaats vanwege het feit dat zijn zoon Piet Nieuwenhuysen jarenlang als ambtenaar in het gemeentehuis van Limmen werkzaam was, en ook die was geliefd om zijn zachtaardige karakter, hij woont nu in Bergen, en in de derde plaats vanwege de naar deze Burgemeester genoemde straat, de Burgemeester Nieuwenhuysenstraat ofwel gewoon de B.N. Straat.

Huub Kramer

MOOKES HEI

Op een zonnige zondagmiddag in de warme zomer van het jaar 1923 werd ik geboren in een huis aan de Visweg nabij de vijfsprong met de Hogeweg en de Pagelaan.

Zo'n plek nabij de vijfsprong verschafte ons, jongeren, een brede oriëntatie op de omgeving. Wij hoorden niet direct bij één bepaalde buurt, maar gingen om met de hele omgeving al naar gelang het zo uitkwam. De Hogeweg en de Visweg zijn doorgaande wegen die het hele dorp doorkruisen, resp. van noord naar zuid en van oost naar west. Natuurlijk kenden de bewoners van die wegen elkaar wel, maar je kon niet spreken van 'buurtschapsgevoel' over de volle lengte van die wegen. Dat was wel het geval in de Pagelaan, maar die is dan ook veel korter.

In mijn verhaal nu, gaat het om de Hogeweg vanaf de vijf sprong tot de grens met Heiloo en nog een stukje over die grens want die inwoners van Heiloo waren toch meest op Limmen gericht.

Dat gedeelte van de Hogeweg nu werd 'Mookeshei' genoemd en ik voeg daar meteen maar aan toe: met de jongens van de Mookeshei viel niet te spotten.

De buurt was tamelijk kinderrijk en omdat er een hechte saamhorigheid heerste onstond er een zekere macht.

De jongens van Glorie, Groot, Bakker, van Tunen, van der Peet, Zeeman, Valkering, Denneman en Verver waren in die vōdroomlogse tijd van mijn jeugd de baas op Mookeshei en als je mocht meedoen was dat wel omdat zij dat toestonden. Meestal ging dat prima, wat wij dankten aan het feit dat wij niet bij een andere buurtschap konden worden gerekend. Wij verkeerden daar dan ook graag want die buurt had iets te bieden.

AGRARIERS

De ouders van de kinderen waren tuinders. Sommigen hielden tevens een paar koeien op stal; behalve voor melk zorgden die beesten voor mest en dat was op de schrale zandgrond aan de westkant van onze strandwal wel heel erg nuttig.

Behalve wat bloembollen werd er door de mensen groenten geteeld.

Hoofdzaak was sperziebonen, snijbonen, peulen, zomerwortelen, asperges en vooral aardbeien. In juni rook de hele buurt naar aardbeien.

*Piet en Grietje Denneman bij hun 50-jarig huwelijk.
Het huisje stond waar nu de familie Wempe woont.*

Tegenover het Kraaienbos, waar tegenwoordig Dirkson woont, was een verzamelpunt; daar werden de aardbeien aangeleverd voor bevrachting naar de veiling in Beverwijk.

Jan Hageman, die zelf aan de Visweg woonde, was bij dat ritueel zo'n beetje de hotemetoot, herinner ik me. Hij was gezeten bij de bascule op een verhoging en riep dan het gewicht, waarna het werd genoteerd. Als de aardbeien dan gewogen waren werden ze op de vrachtauto van Dirk Cornelissen geladen die er mee naar Beverwijk reed.

Alles was handwerk en in de zomermaanden moest er bijzonder hard worden gewerkt. Het was maar goed dat de zon ook in de zomermaanden toch nog een paar uurtjes achter de horizon verdween, want anders zou ook de nachtrust er bij ingeschoten zijn.

Onkruidbestrijdingsmiddelen bestonden niet in die tijd dus moesten ze vele uren besteden met wieden. Begrijpelijk dat ook de kinderen vaak moesten meehelpen als het onkruid weer eens dreigde te overwoekeren.

Als er bonen of aardbeien werden geplukt ontkwam de jeugd evenmin aan een bijdrage in de oogstwerkzaamheden.

Maar bij dat alles had Mookeshei iets paradijselijks. Het Kraaienbos liep toen nog tot aan de weg en even verder was de schietbaan. Het Kraaienbos was eigendom van Wup van der Eng, die zelf aan de Visweg, hoek Kapelweg woonde. Van Wup mochten wij eigenlijk niet in het bos spelen, maar hij was er bijna nooit dus gingen wij gewoon onze gang. Als hij dan plotseling wel verscheen gaf hij een paar hartverscheurende schreeuwen. Dat was voor ons het sein om benen te maken en omdat wij veel harder konden lopen dan Wup kreeg hij ons nooit te pakken. Ik denk overigens dat het ook niet zijn bedoeling was om ons in te halen, hij wilde ons waarschijnlijk alleen maar verjagen.

Dat lag wel iets anders bij de man die naast het Kraaienbos woonde, Gerrit Brakenhoff. Die man had er eigenlijk niets mee te maken, maar hij duldde niet dat er kinderen in het bos speelden. Mogelijk was hij bevreesd dat zij aan z'n aardbeien of bessen zouden komen, want zijn tuintje lag naast het bos.

Voor Gerrit moest je uitkijken want die sloeg raak als hij je te pakken kreeg en daar deed hij ook zijn best voor. Het was een kwaadaardige man, vonden de kinderen toen. Ik weet nog dat als ik boodschappen moest halen altijd naar Piet van der Peet ging, omdat ik bang was voor Gerrit Brakenhoff, want mijn geweten was ook niet altijd brandschoon. Toen hij weer eens achter een groepje jongens aanzat en z'n klompen in zijn handen had genomen om op sokken harder te kunnen lopen, struikelde hij op het moment dat hij Cor van der Peet bijna te pakken had. Languit op de grond liggend smeedt de woedende man z'n klomp achter de vluchtende Cor aan, die met een daverende klap niet tegen het hoofd van Cor, zoals de bedoeling was, maar tegen de wal aan splinters viel. En zoals het dan gaat, de jongens kraaiden victorie en de gesneuvelde aanvaller werd naar hartelust uitgelachen. Dan was het zaak om voorlopig met een kringetje om de man heen te lopen.

NOSTALGIE

De schietbaan was gemeente-eigendom; dat leek gemakkelijker maar dat is maar schijn. Daar was Jan van der Peet hotemetoot en ook die was niet altijd bereid om ons ongelimiteerd onze gang te laten gaan. De schietbaan was wel veel spannender dan het kraaienbos.

Er waren grindpoorten waar ze doorheen moesten schieten om afdwalen van kogels te voorkomen. Op het einde van de baan was het schietschijven rek. Via een vernuftig katrolsysteem kwam de ene schijf naar je toe als je de ander weg duwde. Prachtig speelgoed. Een houten boetje was de bewaarplaats voor de schijven en vlaggen. Achter de schietschijf was een enorme hoop zand waar de rode vlag op werd gezet als er geschoten werd. De hoop deed dienst als kogelvanger. Daar kwam het lood terecht en natuurlijk visten wij dat lood eruit want dat bracht geld op.

Iedere week reed Jansen met z'n scharesliep en voddenkar door Limmen en dan verkochten wij dat lood, samen met de soepkluiwen van thuis.

De Limmer burgerwacht in 1929, hier bij een schietoefening. Op de foto vlnr.:Piet Commandeur, Piet Pepping, Dirk Schoenmaker, Siem Pepping, Wouter Kraakman, Jaap Metzelaar, Jan de Winter, Syfert Commandeur, Bertus Groot, Jan Stuijfergen, Klaas Zomerdijk, Jaap Groot, Engel Pepping, Siem Gijzen, Hendrik Metzelaar, Cor Weijers en Kees Mooij.

Achter de schietbaanhoop was nog een bosje van kreupelhout en het geheel was omgeven door een oude wal. Ook de tuinen in de omgeving waren omzoomd door hoge wallen.

Omdat de tuinders vaak erg veel last hadden van droogte gingen zij in het verleden afzanden om wat dichterbij het grondwater te komen. Dat zand was op wallen gereden en begroeid geraakt. Achter de wallen waren bosjes van kreupelhout, mogelijk met de bedoeling omdat t.z.t. als geriefhout te kunnen gebruiken en vroeger ook wel als brandhout. Van eigendomsrechten trokken wij ons eigenlijk niet veel aan, wij kwamen door dat hele gebied en de eigenaren waren vrij gemoedelijk. Maar omdat wij zelf ook kinderen van agrariërs waren liepen wij natuurlijk nooit over de gewassen maar bleven op paden en greppels als wij door de tuinen liepen. Zo waren wij opgevoed.

In die dagen was het bosje wat nu het verkenners bosje wordt genoemd een eiken kreupelbosje. Nu, na 60 jaren zijn het volwassen bomen geworden. In de oorlog '40-'45 heeft dat bosje voor ons een belangrijke rol gespeeld; zie het verhaal van Ad Valkering in jaarboekje 2.

ZONDAG OP DE MOOKESHEI

Als het zondag was werd het druk op Mookeshei. Dan werd de schietbaan in tijd van oorlog, revolutie of ander onoorbaar geweld eventuele onverlaten met hun donderbussen schrik moest aanjagen. Zij oefenden daar op zondag want door de week moesten zij werken en de vrije zaterdag lag toen nog in de verre toekomst verborgen. Een spannend spelletje was voor ons om tijdens dat schieten achter zo'n met grind gevulde poort langs de grond te kruipen en de kogels over je heen te horen gieren.

Even verderop was het voetbalveld van Oranje-Wit. De spanning was vaak te snijden want de Bakkers, van der Veldens, de Dekkers en al die andere knapen waren fantieke voetballers en verliezen deed vreselijk veel pijn. De kreten die zo nu en dan het luchtruim vullden waren niet altijd even welluidend maar er werden vele overwinningen op dat veld door onze helden bevochten. En och, een ruw woordje is snel geplaatst want die scheidsrechters, nou die deugden toen ook al niet; 't was of ze met een dropveter waren om te kopen, de snoodaards.

Ook al was de kapelaan, als hun geestelijk adviseur, vaak als toeschouwer op het veld aanwezig, in de hitte van de strijd en bij zoveel onrecht vergeet je het wel eens. Nee, dan kan niemand je het kwalijk nemen dat er wel eens een lelijk woordje uitroept. Het leven is nu eenmaal sterker dan de leer.

Een van de ploegen toendertijd.

*Vlnr. staand: Kapelaan de Rooij, Jaap Stuifbergen, Piet van der Velden, Siem Briefjes,
Piet Weijers, Jaap Krom, Willem van Heyningen,, Cor Weijers.*

*Zittend: Dries Schol, Pé Bakker, Henk Dekker. Onderste rij: Jan Stuifbergen,
Bertus Castricum, Piet Krom de slager.*

Nog weer iets verder was sinds 1933 het klooster van de zusters Juliana en het daaraan grenzend 'putje': Onze Lieve Vrouw ter Nood, de bedevaartplaats.

De muziek en zang die daar zondagsmiddags klonken waren zeer welluidend en het geheel kon soms bizarre contrasten opleveren. Stel je maar even voor: binnen een straal van \pm 500 m. klonken schoten, vloeken en processiegezang begeleid door koperblazers, door elkaar. Maar de Mookesheiers vonden dat heel gewoon; dat waren zij gewend, daar zeurde niemand over.

Een hele stoet misdienaars gaat de processie vooraf

PEEPERKORN EN DE MOOKERHEIDE

Sinds 1908 waakte pastoor Peeperkorn over het zieleheil van de hem toevertrouwde kudde in Limmen.

Het waren moeilijke schaapjes, vond hij. In werkelijkheid was dat niet zo, integendeel, de Limmers waren juist erg gemakkelijk. Voorwaarde was dan wel dat je ze met rust moest laten. Met onnodig gezeur over wat je niet mocht en juist weer wel moest kon je beter niet bij ze aankomen, dan had je het als pastoor in Limmen niet moeilijk. Ze hadden heus geen hekel aan de man want hij had ongetwijfeld zijn goede kanten, maar aan zijn heerszucht konden ze maar moeilijk wennen.

De kinderen kregen catechismusles van hem als ze 12 jaar waren. Dat gebeurde in die dagen nog achter in de kerk, in de achterste bankjes en 's morgens vroeg vòôr schooltijd.

Ook daar eiste de zielenherder strikte gehoorzaamheid. Wie zijn vragen niet kende mocht rekenen op een fikse oorvijg.

Het noordwestelijke deel van Limmen was voor pastoor Peeperkorn een uithoek. Het lag in zijn beleving ver van het dorp af. Daar kwam nog bij dat er voor zijn gevoel een hechte gemeenschap huisde waar hij maar moeilijk greep op kon krijgen.

De jongens en meisjes uit die hoek werden uiteraard niet anders bekeken. Voor hem vormden ook zij een sterke groep en mogelijk wekte dat een associatie op met wat hij ergens anders al had meegemaakt. Dat de kinderen nog al eens te laat op de catechismus kwamen was niet verwonderlijk. Ze moesten in alle vroegte zo'n 25-30 minuten op klompen over de grindwegen naar kerk lopen. Pastoor ergerde zich daar natuurlijk wel aan en toen op een goede morgen het stel weer eens dapper maar te laat binnen stapte, riep hij luidkeels: "Daar heb je dan eindelijk het volk van de Mookerheide".

Ook op de bij Nijmegen gelegen Mookerheide zullen mensen gewoon hebben die in die dagen mogelijk een hechte maar moeilijk te onderwerpen groep vormden. Maar de kinderen vonden die Geuzenaam wel leuk en zo bleef het Mookerhei, dat in het spraakgebruik al spoedig de r moest inruilen voor de s, zodat het 'Mookeshei' werd.

De buurt maakt haar opwachting bij het priester wijdingsfeest van Pater Valkering.

DE BUURTWINKELS

Het zal voor de jongeren van vandaag heel moeilijk zijn voor te stellen, maar vroeger had bijna iedere buurt een winkel. Mookeshei had er zelfs twee. Tussen het kraaienbosje en de schietbaan hadden Gerrit Brakenhoff en zijn vrouw Marie hun nerinkje. Gerrit had maar een kleine tuin en dus moest hij er wel wat bijverdienen met andere bezigheden. Behalve het winkeltje had Gerrit een fietsenmakerij en in zijn werkplaats lapte hij banden, zette spaken in enz. voor de hele buurt.

Gerrit en Marie hadden maar één kind, dochter Corrie. Hun huishouden was voor die tijd wat je noemt licht, dus zullen ze er wel van rond gekomen zijn. In de winkel was een uitgebreid assortiment levensmiddelen in schappen uitgesteld. Verpakte levensmiddelen kwamen toen nog bijna niet voor. Ze werden in een papieren puntzak geschept en in de schaal van de balansweegschaal afgewogen. Daarnaast waren er de nodige huishoudelijke spullen als groene zeep, pannensponzen, vliegenvangers, schoonmaakmiddelen enz.

Aan de noordzijde van de schietbaan woonde de familie Zeeman en daarnaast was de winkel van Piet van der Peet en z'n vrouw Sientje. Ook zij hadden alles wat voor het dagelijks gebruik nodig kon zijn. Bovendien verkochten zij rookwaren en klompen. De omzet van dat laatste zal wel groot zijn geweest want iedereen liep op werkdagen op klompen en de wegen waren bedekt met een soort scherpe keislag. Zodra de zolen van de klompen wat dun werden, prikten de scherpe stenen er doorheen en kreeg je natte voeten. Dat was het sein om nieuwe klompen te gaan halen. Soms ook scheurde de kap, maar daar was raad voor want Piet verkocht klompenbandjes: metalen stripjes met prikkertjes die je zo over de klomp kon tikken en waarmee de kap weer vast zat.

Behalve al die nuttige koopwaar verkochten de beide winkels ook snoepgoed. Voor de kinderen was vooral het 'cents' snoepgoed van grote betekenis. De keuze was in onze ogen enorm: koningsbroodjes, spekken, vlaggenstokken, zoute lappen, zoethoutstokken enz. enz. Ook bakker Sassen op de vijfspiong verkocht snoep en zelfgebakken Jodenkoeken. Bij putje was de winkel van Lies Broers, ook die had een zeer aantrekkelijk assortiment snoepgoed in haar winkel.

Voor ons was het maar moeilijk om uit dit grote aanbod van lekkernijen een juiste bestemming aan onze zondagcentjes te geven. Daarom gebeurde dat zeer zorgvuldig en namen we daar ruimschoots de tijd voor. Tenslotte waren de winkels toch de hele zondagmiddag geopend...

BÉKUMERSTIJD

Het Folkloristisch woordenboek voor Nederland en Vlaanderen van K. Terlaan geeft de volgende verklaring van het woord BEKUMAVOND: 'zie Meiblis, Békenen, Békum. Béken is fries voor bakken; het woord komt ook voor in Sleeswijk-Holstein. Daar heten ook brandende strowissen békenen.'

In Limmen is dat gebruik zeker tot de tweede wereldoorlog in ere gehouden. In de maand februari kreeg de jeugd al de voorjaarskriebels in het bloed. Het was 's avonds al weer wat langer licht en iedereen wist dat op 24 februari (het feest van St. Matthijs) het békum klaar moest zijn. Dat was een stevig karweitje, want het moest niet zomaar een hoopje takken zijn maar een gigantische hoop waar je urenlang pret mee kon maken. Bovendien moest de békum respect kunnen afdwingen bij de toeschouwers vanwege zijn enorme omvang.

Als wij dan in die dagen 's middags uit school kwamen, gingen wij er met de handkar op uit langs de tuinders en boeren om het snoeihout van heggen en singels op te halen. In die dagen groeiden door het hele dorp heggen tussen de akkers en er waren singels om de boerderijen, zodat er altijd veel afval- en snoeihout te verzamelen viel. Ook hadden sommigen oud afvalhout of oude kisten die ze kwijt wilden. Met dat verzamelen waren wij wel een paar weken bezig en soms was het zwoegen om de handkar over de slechte notwegen op de tuinen voort te duwen.

Als dan eindelijk de 24 februari was aangebroken, werden de voorbereidingen voor het aansteken getroffen. Om het vuur te doen ontbranden was meer nodig dan een simpele lucifer. Dat het in februari wel eens kan regenen als het niet vriest, weten we tot de huidige dag; dat was vroeger niet anders. De takken waren vaak vochtig en er was veel levend hout bij. Wij verzamelden droge kranten en gingen naar G.P. Groot voor verlopen olie. Zo'n voorvuurtje verwarmde de takken en als die eenmaal begonnen te 'gassen' spotten de vlammen als een ware vuurstorm omhoog.

Van alle kanten kwamen dan de mensen toestromen om te genieten van het spektakel en vooral voor de jeugd was het een happening van jewelste. Niemand hoefde die avond vroeg naar bed want het was feest.

Langzaam maar zeker slonk de reus en als dan eindelijk de laatste resten lagen te smeulen trad een volgende interessante fase in: de napret. De kleintjes gingen naar bed. De volwassenen hielden het voor gezien. Maar de opgeschoten jeugd bleef nog hangen. Die vermaakte zich met de tot houtskool geworden takkenresten. Giechelend liepen de meisjes rond de smeulende resten en natuurlijk moesten zij zwart gemaakt worden met de houtskool uit de békum; dat hoorde er zo bij en daar zorgden de jongens dan wel even voor.

Vaak was de békum op Mookeshei, maar toch ook wel eens op andere plaatsen. Ik herinner mij dat wij onze békum ook wel maakten aan de Kapelweg, op een braakliggend stukje tuin, daar waar nu de tennisbaan is. Vaak werkten verschillende buurtjes samen aan één békum.

VAN GERMAANSE HERKOMST?

In onze eeuw zijn al heel wat oude gebruiken om zeep geholpen en het is daarom de moeite waard om eens na te gaan wat de oorspronkelijke betekenis van onze békum zou kunnen zijn.

Het ligt misschien voor de hand om bij het woord békum te denken aan verwantschap met het friese woord 'beaken' dat baken betekent. Immers, in vroeger eeuwen stookte men vuurtjes in dorpen en steden aan het water (soms op stompe kerktorens) als baken voor de schepen.

Maar voor mij zit er meer achter ons 'bekemen' want dan zouden wij niet gebonden zijn geweest aan 24 februari. Bovendien, het feit dat er een christelijke heilige is bijgehaald duidt er op dat het wel eens een germaanse oorsprong zou kunnen hebben.

Het jaar begon op 1 maart, dus februari was de laatste maand van het oude jaar. Daarin werd eerst verandering gebracht met de komst van de Juliaanse kalender in het jaar 43 voor Christus. Februari betekent 'reinigungsmaand' en vuur reinigt, bant ziekten uit en verjaagt de boze geesten. De reiniging heeft daarboven ook een gunstige uitwerking op de vruchtbaarheid van de akkers.

Zo redeneerden onze germaanse voorouders.

Toen in onze streken, in de achtste eeuw, de kerstening op gang begon te komen, konden de germaanse feesten natuurlijk niet zonder meer even worden afgeschaft. Ook de feesten werden zeer zorgvuldig gekerstend. Het grote Jubelfeest werd Kerstmis; het Zomerzonnwendevuur werd Sint Jansvuur; de voorjaarsvuren werden Paasvuren enz. De gewoonte bij ons in Limmen e.o. om tegen het einde van het oude (germaanse) jaar het reinigingsritueel te vieren moest toen ook een kerstening ondergaan en kreeg St. Matthijs toegewezen. Zo zal het vermoedelijk gegaan zijn.

Met betrekking tot de drang tot reinigen in die voorjaarsmaanden, die bij onze verre voorouders zo sterk leefde, kan je misschien ook de 'grote voorjaars schoonmaak' verklaren. Vroeger kregen alle huisvrouwen de kriebels als het voorjaar in aantocht was. Het gezinsleven was een aantal dagen volkomen ontwricht wegens de schoonmaakwoede van 'moeders'. Maar als dan alles weer aan kant was, keerde er een weldadige vrede in de woning terug en rook alles weer heerlijk fris.

Als het dan allemaal zo is gegaan, dan kunnen we vaststellen dat wij in onze jeugd de laatste waren die een eeuwenoud gebruik vierden dat jammerlijk door een oorlog wreed werd afgebroken en nooit meer in ere is hersteld.

P.A. van der Steen

Met dank aan Cor van der Steen en Jo Valkering-van der Peet, voor de aangevertjes.

DE MATERIËLE VOORZIENINGEN TUSSEN 1900 EN 1940

De voorzieningen die ons dagelijks leven zo comfortabel maken lijken zo vanzelfsprekend. Maar veel ervan is pas na de oorlog gemeengoed geworden, zoals de meeste ouderen maar al te goed weten. In de eerste helft van deze eeuw werden de eerste aanzetten gegeven voor onze huidige welvaartstaat. Hier wil ik een korte impressie geven van de materiële voorzieningen (nutsbedrijven), later hoop ik de ontwikkeling van dienstverlening (verzorging etc.) nog eens te belichten.

WATERLEIDING

Bepaald geen uitvinding van de moderne tijd; zeker niet. De oude Romeinen en Grieken hadden al waterleidingen met de bekende aquaducten en een netwerk van buizen van gebakken klei. Maar tot in de vorige eeuw was in ons land de voorziening van drinkwater voornamelijk afhankelijk van de handpomp en de regenbak. In de tweede helft van de vorige eeuw werden steden als Amsterdam voorzien van duinwater via leidingen. Het platteland had daar echter geen behoefte aan.

Limmen was een boerendorpje dat bestond uit boerderijen en alleenstaande huizen. Ieder huis had een regenbak en een welput. Op die put hadden sommigen een handpomp staan; anderen haalden het water omhoog met een akertje. Ons bodemwater is nogal kalkrijk en daarom minder geschikt voor het wassen van kleding. Daarvoor werd vooral regenwater gebruikt; omdat het geen kalk bevat is het extra zacht.

Nu kwamen in die dagen ziekten als tyfus, difterie, roodvonk, tuberculose en zelfs malaria nogal eens voor. Men ging er van uit dat slecht drinkwater daar mee te maken had.

Denkbeeldig was dat bepaald niet. Immers, er bestond in die dagen nog geen riolering en dus hadden alle 'huisjes' een 'beerput'. Water van was en afwas werd via greppels naar beken gevoerd. Het water van beide bronnen kwam in het grondwater terecht; de zandige bodem van Limmen laat water gemakkelijk door.

U moet zich voorstellen dat op de erven in Limmen de 'welput' en de 'beerput' in veel gevallen broederlijk bijeen stonden met het beekje als een open riool er vlakbij. Het onreine water zakte op het erf al weg in de ondergrond.

Men mag zich dus afvragen hoe zuiver het water van de welputten nog is geweest onder die omstandigheden.

Uitzicht op het 'plaatsje' met een regen- en welput. Waarschijnlijk gaat deze Limmerse niet om een 'boodschap', maar stapt ze het 'klomphossie' in.

Voor burgemeester Nieuwenhuijsen was het een uitgemaakte zaak dat de epidemieën die Limmen regelmatig teisterden, daaraan te wijten waren. De aanleg van waterleiding was dan ook nogal een stokpaardje van burgemeester Nieuwenhuijsen. Hij achtte dat van belang voor de gezondheid en voor het algemene beschavingspeil.

De gemeenteraad van Limmen en met hen de inwoners zagen de wijsheid van zijn woorden niet in.

Het put- en welwater was hun goed genoeg, zeker aan de westkant van het dorp (aan de oostkant zag het water nogal gelig en had een zwavelig smaakje). Het was al die eeuwen goed geweest, dus waarom zou je nu ineens waterleiding nodig hebben? Alleen maar nieuwlichterij!

Niet alleen was er weerstand in de gemeente; de raad zelf was huiverig om zich in teveel investeringen en administratieve rompslomp te verliezen.

De raad ging er in 1922 wel mee akkoord dat er waterleiding dóór de gemeente werd aangelegd, langs de Uitgeesterweg. Misschien zijn er daarna droge jaren geweest of werd de waterkwaliteit slechter, want in 1925 werd er met graagte voor aansluiting besloten. In eerste instantie wilde men zich beperken tot enkele straten en nieuwbouw, maar de belangstelling was groter en het net was royaal genoeg opgezet. In 1926 was 33% van de huizen aangesloten, in '28 43% en in '30 64%.

De rest van de inwoners had er niet zoveel mee op. Dat gaf nogal eens problemen bij het aansluiten van buitendelen van het dorp, waar de kosten hoog waren. Als slechts één bewoner dwars lag en geen aansluiting wilde, werd de aansluiting van de rest van de straat alweer een stuk onzekerder. Het P.W.N. was pas tot aansluiting van individuele huishoudens verplicht als 90% van het bestaande net was aangesloten. Dat was een situatie die voor lang niet zou ontstaan.

Een bijkomend effect van de waterleiding was dat er brandkranen geïnstalleerd konden worden. Er kwamen bouwverordeningen waarin de minimale afstand tussen huis en hooiberg werd vastgelegd. In 1926 werd een vrijwillige brandweer opgericht. In de verslagen wordt wel vermeld dat men vóór die tijd met 'minimax'-apparaten (vermoedelijk pompen) werkte, maar niet door wie die bediend werden.

VERWARMING

Gas is er vanaf 1936 in het dorp; kolen- of stadsgas wel te verstaan. Voordien werd voornamelijk op hout en turf gestookt. Met het groeien van de bevolking raakten die grondstoffen steeds verder uitgeput. Bovendien was het bijna niet aan te slepen. Steenkool bood wat soelaas: het gaf meer warmte voor zijn gewicht. Een slimmerik bedacht dat het goedkoper en schoner zou zijn om het brandbare gas van de kolen door buizen naar de gebruikers te sturen. In steden werkte dat natuurlijk het beste en overall ontstonden gasfabrieken (waarvan we nu de vervuiling nog aantreffen). In het begin van deze eeuw begonnen de gasfabrieken langzamerhand het platteland te veroveren.

De raad had aansluiting op een net vanaf 1934 op het programma staan. Eerst zou men met het Alkmaarse gasbedrijf in zee gaan, maar die vroeg een te hoge garantstelling (voor 50.000 m³) In Limmen waren er 269 gegadigden voor aansluiting, wat goed zou zijn voor een afname van 79.000 m³ à 13 ct./m³ Het Alkmaarse gasbedrijf zette een nog groter plan op en verlaagde de vastrechtsprijzen. Maar zij kon niet concurreren tegen het Beverwijkse gasbedrijf. Die mocht dan ook het net aanleggen; de klanten kregen eenzelfde vastrecht als in Beverwijk, gebaseerd op een kolenprijs van f 6,- per ton.

VERLICHTING

In het begin van de eeuw was er alleen verlichting van petroleumlampen, ook voor de schaarse straatlantaarns. Elektriciteit werd vanaf 1918 aan het dorp geleverd door de Kennemerlandsche Elektriciteits Maatschappij. Er werd gestart met 161 (gratis) aansluitingen voor 3 lichtpunten. Deze maatschappij wilde niet lastiggevalen worden met verdere aansluitingen en de huis-aan-huis distributie. De gemeente werd min of meer gedwongen zelf een Gemeentelijk Elektriciteits Bedrijf op te zetten. Dit nam de installatie over (f 22.500,-), kocht de elektriciteit in van de K.E.M. en betaalde huur over de vroeger geïnstalleerde punten. De K.E.M. deed later voortdurend pogingen door tariefverhogingen de winst van het G.E.B. naar zich toe te trekken. De raadsverslagen staan vol discussies over het reilen en zeilen van de elektriciteitsbedrijven. Er is heel wat over te doen geweest.

Het G.E.B. draaide dus met winst, ze liet regelmatig de tarieven dalen en breidde het net uit. Zo zagen in 1923 de Kapelweg, Pagelaan en Visweg het licht; 12 straatlantaarns werden op de Westerweg geïnstalleerd. Het net van Molen- en Hogeweg werd verbeterd door het ijzerdraad(!) te vervangen door koperdraad.

Er waren in 1924 361 licht- en 32 krachtstroomaansluitingen voor gemiddeld 20 cent per kWh. In 1929 waren er resp. 417 en 36 aansluitingen; daarbij worden 98 straatlantaarns vermeld. Het net groeide van 5,5 km. in 1919 tot 12 km. in '29.

In dat jaar werden de kabels van de Rijksweg en Molenweg ondergronds gelegd en dikker. Er werd een ringleiding van gemaakt, want door de lengte van het net waren er aanzienlijke stroomverliezen.

Met de bovengrondse kabels had men veel last van radio-antennes, vliegers en ballonnen.

De tariefverlagingen kwamen nogal eens ten goede van de grootverbruikers. Zo werd in 1926 krachtstroom buiten de zgn. 'lichturen' goedkoper gemaakt i.p.v. de meterhuur. Die winst beliep nog altijd zo'n f 2000,- per jaar. Het grootste deel daarvan werd voor uitbreidingen gereserveerd, maar de gemeente kreeg er een deel van (20%). Na 1932 groeide dat deel aanmerkelijk; het was natuurlijk een mooi middel om de inkomsten wat te vergroten. Helaas was in 1938 het feest over, toen de P.E.N. de volledige exploitatie op zich nam.

Dat de straatverlichting door de bevolking hogelijk gewaardeerd werd is op te maken uit de gemeenteraadsverslagen. Daarin worden regelmatig verzoeken behandeld voor plaatsing van een lantaarn op een bepaalde plek. Zelfs was er een aanvraag voor een tweede lantaarn in eenzelfde buurt omdat de rest van de buurt zo donker werd; als je die ene lantaarn voorbij was, zag je niets meer. Er werd dus 'vraag' gecreëerd.

De 'telefoonpalen' langs de Kerkweg, vlak nadat deze was gemoderniseerd.

Er werd in die crisisjaren genoeg armoede geleden in het dorp en op een bepaald moment ging het G.E.B. muntjesmeters installeren om wanbetalers voor het blok te zetten. “Geld op? Tijd om naar bed te gaan!” was toen dus het motto. Tegenwoordig moet je dan eerst nog naar huis toe.

HET VERKEER

De wegen waren in de 19de eeuw nogal in het verdomhoekje geraakt. De diligence en ander wielvervoer waren zo'n beetje uitgestorven door de opkomst van de spoorwegen en de uitbreiding van de binnenvaart door gegraven kanalen. Deze namen het lange-afstands- vervoer van passagiers en goederen voor hun rekening. De wegen waren nog slechts bestemd voor lokaal verkeer. Daar werd dan ook minder zorg aan besteed, totdat de opkomst van het automobiel deze tendens keerde. Verkeersaders in Limmen waren vooral de Dusseldorpervaart met als haventje 't Stet en pas daarna de Rijksstraatweg.

Enkele weken per jaar kon het een drukte van belang zijn op 't Stet. 5 Schippers, waarvan 2 uit Limmen, voeren regelmatig heen en weer tussen Limmen en het Alkmaardermeer of verder. Mest, riet, graan en bouwmaterialen was de voornaamste aanvoer, bollen, melk, diverse andere produkten en huisvuil werden afgevoerd. De meelmaalterij van Admiraal stond er vlakbij, evenals melkfabriek Hollandia. 't Stet (van de Dusseldorpervaart) was ook de centrale opslag plaats voor bouwmaterialen, het stet van de Laan voor huisvuil.

In de jaren 20 werden de vaarwegen door vrijwel de hele polder zó ondiep dat het voor de schuiten moeilijk varen werd. Er werd in 1926 dan ook besloten de Dusseldorpervaart en de Schulpvaart tot aan de sluis van Akersloot uit te diepen. Dat was in '27 gereed. In de tussentijd was de zuidkant van 't Stet van een betonnen beschoeiing voorzien en diverse andere verbeteringen werden aangebracht.

Voor vervoer waren de meeste mensen aangewezen op de benen. De wat beter gesitueerde Limmenaren hadden vooral fietsen, die er toch al vrij veel waren; ondanks de crisis en de heersende armoede kon men zich deze nog wel permitteren. Maar er waren er die lopend naar het werk moesten, in Alkmaar!

Vracht werd met paard en wagen vervoerd of met de hondenkar. De laatste was vooral gezien bij de kleine kruidenier; ideaal voor het uitventen van kleine waren en goedkoop om te voeren

Vanaf 1896 reed er een stoomtram door het dorp. De dienst, tussen Alkmaar en Haarlem werd in 1924 opgeheven. Er werden nog pogingen gedaan om de tram op een korter traject te handhaven, maar dat mocht niet baten. Daarna was men voor het personenvervoer aangewezen op zgn. 'wilde bussen'. Een dienstregeling bestond daarbij nauwelijks. De raad achtte het onrendabel en gevaarlijk, maar had geen alternatief. De Rijksstraatweg was voor 1930 een klinkerweg. In 1930 is zij verbreed, in 1937 geasfalteerd. De enige andere klinkerweg in die tijd was de Kerkweg en die werd voor zwaar verkeer gesloten gehouden. De andere wegen waren zandwegen, al dan niet behard met puin en voorzien van een paardepadje. In jaarboekje 1 kunt u nog lezen dat het repareren van de wegen een van de voornaamste aspecten van werkverschaffing was. Maar er is wel opgemerkt dat de gemeente ten opzichte van de wegen niet veel meer deed dan pappen en nathouden.

De Dusseldorperweg is in die tijd wel wat verbeterd. De aanleg van de provinciale weg vanaf de Hembrug werd in '29 begonnen. De Zeeweg werd in 1934 aangelegd. Met beide wegen had de gemeen te weinig bemoeienis en investeringen. Maar Limmen werd zo wel opgenomen in een belangrijk verkeersnet.

Voor kinderen in de jaren 20 was het verschijnen van een automobiel nog een hele sensatie. Er waren toen al een paar vrachtrijders op het dorp en enkele notabelen hadden een auto. Later is daar een autoverhuurbedrijf bij gekomen.

Zo zeldzaam waren auto's niet dat er in 1923 al 164 verbalen opgemaakt werden. Nu mocht je in de bebouwde kom slechts 20 km/u, dus ging je al gauw te hard.

In 1938 wees een telling uit dat er gemiddeld op een dag zo'n 2960 auto's passeerden. Ter vergelijking: in 1990 werden er ruim 16.000 voertuigen geteld. En daarbij is dan het verkeer over de A9 niet gerekend.

De trein was er al vanaf 1867, wat in Jaarboekje 2 uitgebreid uit de doeken wordt gedaan. Limmen had echter geen station, waardoor 'de vaart der volkeren' een beetje aan haar voorbij is gegaan.

Een bijkomend verschijnsel is dat daardoor Limmen minder aantrekkelijk was voor forenzen en dus niet zo is gegroeid als Heiloo of Castricum.

DE P.T.T.

Deze was al lang actief, maar in het begin van de eeuw nog niet zo goed georganiseerd. In 1903 was er een klacht dat een telegram voor Limmen 1,5 uur vertraagd was in Castricum. Ook op het dorp ontstond de nodige vertraging. Een brief of kaart was vaak belangrijk nieuws wat de geadresseerde al van verre toegeschreeuwd werd en waarover het nodige gepraat moest worden.

Dit had niets te maken met nieuwsgierigheid; welnee. De postbode had een sociale functie, hij deelde mee in wel – en - wee van zijn dorpsgenoten. Het ging er wat gemoedelijker aan toe en het leven lag wat vaker 'op straat'.

Het oude postkantoor in de Limmerbuurt. In de deur staat postdirecteur Barend Vooren. Op de achtergrond is café de Vries te zien.

In de jaren 20 werd de post 3 maal daags besteld, zaterdags tweemaal en zondag nog een keer. De weekend bestellingen werden later afgebouwd. Post voor het dorp kwam aan op het station van Castricum. Dagelijks kon een van onze dorpsgenoten het ritje maken met een zak van gemiddeld 30 kg. op de fiets. De onvolprezen Kees Erkamp heeft eens de rit gemaakt met de velg op het wegdek. De band was evenwel keihard opgepompt. Met zulke vrachtjes kon je beter geen slecht weer treffen.

Naar aanleiding van klachten als de bovenstaande werd in 1906 een nieuwigheidje geïnstalleerd: de telefoon. Samen met de frequente postbezorging natuurlijk van groot belang voor de (bollen- en groente) handel van het dorp.

In 1925 werden er zo'n 3000 gesprekken gevoerd, in 1926 4000 en in 1927 5000. Een 06-nummer bestond ook al: de dokter was gratis te bereiken (vanaf 1921 op kosten van de gemeente).

Het postkantoor stond eerst in de Limmerbuurt, maar werd in 1936 verplaatst naar het centrum van het dorp. Achter de toenmalige veldwachterswoning (waar nu de winkel van Lute staat) werd een nieuwe centrale gebouwd voor het geautomatiseerde telefoonverkeer.

Daarmee kwam een eind aan 8 jaar touwtrekkerij tussen de gemeente raadsliden Valkering en Kieft. Deze twee grote bollen exporteurs wilden het kantoor zo dicht mogelijk bij hun eigen zaak hebben.

De handelaren van het dorp wilden het postkantoor zolang mogelijk open hebben. De P.T.T. vond het aantal gesprekken daarvoor te klein, maar tegen extra betaling wilde ze wel. De grote kwekers van het dorp legden f 350,- bij elkaar, als de gemeente daar f 150,- bij legde, want het was tenslotte ook in het algemeen belang.

Kees Droog

Dit jaarboekje is een uitgave van de stichting “Oud - Limmen”. Donateurs krijgen het jaarboekje gratis. U kunt donateur van de stichting worden door storting van minimaal f 10,— op bankrekening 33.64.26.429 t.n.v. ‘Stichting “Oud - Limmen”’

Voorzitter:	Y. Wiersma
Sekretaris:	W. P. Bremmers (02205-1600)
Penningmeester:	K. Droog
Leden:	J. Dijkstra, P. A. v/d Steen, A. Meier-Kos, C. Beentjes, G. Groot, P. Brouwer.

Werkgroep historisch onderzoek: P. A. v/d Steen, K. Druijven, H. Kramer, K. Droog.

Werkgroep foto/film: J. Dijkstra, C. Beentjes.

Werkgroep archeologie: G. Groot, K. Druijven.

Archief: A. Meier-Kos

Donateursadministratie: P. Brouwer

In de losse verkoop kost dit boekje f 12,50. Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot Piet van der Steen, Pagelaan 1, tel. 02205—1209

Uit dit jaarboekje mag niets worden overgenomen zonder voorafgaande toestemming van de stichting “Oud—Limmen”.